

AKEDIJOS FENOMENAS IR JO RAIŠKA

Vaineta Juškienė, Danutė Ančerytė

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Straipsnyje analizuojamas akedijos fenomenas, dvasinio gyvenimo mąstytojų ir teologų dažnai apibūdinamas kaip šių laikų blogis, o Bažnyčios Magisteriumas šį fenomeną priskiria prie septynių didžiųjų ydų. Akedija aptariama kaip viena iš žmogaus gyvenimo pagundų ir sunkumų, atimančių viltį. Akedijos apraiškų ieškoma biblijėje raštijoje, analizuojamos tiesioginės užuominos apie šį reiškinį ankstyvųjų vienuolių ir kitų Bažnyčios mokytojų raštuose. Svarstomos daugialypės akedijos priežastys, būdingi jos bruožai, galintys padėti nustatyti šios dvasinės ligos apraiškas žmogaus gyvenime.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: akedija, yda, bodesys.

Abstract

The article analyses the phenomenon of acedia which is often described as modern time evil by the thinkers of spiritual life and theologians whereas the Magisterium of the Catholic Church attributes this phenomenon to the seven capital vices. Acedia is analysed as one of temptations and difficulties of human life that deprives the person of hope. The article searches for expressions of acedia in biblical scriptures and analyses direct references to the phenomenon in the early monastic writings and works of other Church teachers. Multidimensional causes of acedia and its common characteristics that might help identify expressions of this spiritual illness in human life are also discussed.

KEY WORDS: acedia, vice, repugnance.

Įvadas

Didaktinė dorybių ir ydų tema Bažnyčios mokyje aktualizuota nuo seniausių laikų. Didžiosios nedorybės neretai svarstomos Bažnyčios mokytojų ir kitų dvasinių mąstytojų knygos, šios aktualijos atrandamos turtingoje ankstyvojo vienuolinio gyvenimo sekėjų raštijoje. Viduramžių vaizduojamasis menas, kalbėjęs religinės tematikos paveikslais, skulptūromis ir kito žanro kūriniais, buvo apstus didžiųjų ydų ir dorybių įvaizdžių, kurie tapo pačių įvairiausių žmogaus gyvenimo sričių moralumo ir amoralumo atspindžiais. Moderniame pasaulyje nuodėmės realybė neprarado savo aktualumo. Priešingai, šiandien ji atsiskleidžia kitomis – primityviomis arba rafinuotomis

formomis, kuriomis neretai prisidengia dabarties moralinis reliatyvizmas. Kartais atrodo, kad visuomenėje nebelieka aiškių ribų tarp gėrio ir blogio, todėl didžiųjų nedorybių aktualizavimo tema tampa ypač jautri ir prasminga. Šiame straipsnyje analizuojama viena iš ydų – akedija, kuri dvasinio gyvenimo mąstytojų ir teologų dažnai apibūdinama kaip šių laikų blogis. Bendrinėje kalboje ydos dažniausia siejamos su žmogaus veikimu, tai yra moraline sritimi. Visgi *akedija* kai kuriais atžvilgiais taip vienareikšmiškai negali būti apibrėžiama. Iš karto ji nesukelia ydingo elgesio. Netgi priešingai – gali pasirodyti kaip neveikimas, etinių pasirinkimų nebuvimas. Čia išryškėja tiesioginė analogija su Apreiškimo Jonui knygoje minimais angelo žodžiais Laodikėjos Bažnyčiai: „Žinau tavo darbus, jog nesi nei šaltas, nei karštas. O, kad būtum arba šaltas, arba karštas! Bet kadangi esi drungnas ir nei karštas, nei šaltas, aš išspjausiu tave iš savo burnos“ (Apr 3, 15–16). Pastarieji dvasinės tikrovės klausimai ir sudaro šio straipsnio mokslinės problemos branduolį. Tyrime laikomasi nuostatos, kad akedijos ir jos veikimo dinamikos atpažinimas gali padėti pamatyti jos į žmogaus gyvenimą įnešamą sumaištį, nerimą ir blogį.

Akedijos reiškinys Lietuvoje plačiai nenagrinėtas. Šio teorinio tyrimo medžiagos pagrindą sudaro užsienio teologinės literatūros fondų šaltiniai, kurie leidžia ieškoti atsakymo į straipsnyje išsikelimą tikslą – teoriniu lygmeniu išanalizuoti akedijos reiškinį ir jo raiškos būdus įvairiose žmogiškosios egzistencijos plotmėse.

Siekiant numatyto tyrimo keliama šie uždaviniai:

1. Atskleisti akedijos sampratą, remiantis bibrline bei dvasine Bažnyčios mokytojų raštija.
2. Pristatyti ir aktualizuoti akedijos, kaip dvasinės ligos, priežastis bei raiškos bruožus.

Tyrimo metodai: teologinės literatūros ir archyvinės medžiagos analizė, sisteminimas, interpretacija.

1. Akedijos sampratos paieškos

Akedija – klasikinės graikų kalbos terminas, kuris nusako atsainumą, nedėmesingumą, išsiblaškimą, apsileidimą, abejingumą. Kartais ši sąvoka gali būti

vartojama kalbant apie depresiją, liūdną nuotaiką, drąsos ar gyvenimo prasmės praradimą, nuovargį, nuobodulį (plg. Bianchi, 2013). Akediją analizavęs G. Bunge ją vadina „būdinga vienuolių liga“ (Bunge, 2015, p. 19). Autorius cituoja didį dykumos tėvą Evagrijų Pontietį († 400), kuris pasaulio skyrimą į pasauliečių ir vienuolių ar atsiskyrėlių taip vertina: „Su pasauliečiais demonai kovoja daugiausia naudodami daiktus, o su vienuoliais – mintis, nes daiktų jie neturi dėl vienumos“ (žr. Bunge, 2015, p. 49). Naujoji katalikų enciklopedija akediją įvardija kaip „dvasios nusilpimą, kur dvasia vangi, o kūnas sunkus. Šis dvasinis nuopuolis yra būdas išvengti akistatos su dvasine realybe, tai yra bandymas, todėl atsiranda abejingumas, nepastovumas, kuris yra drąsos, dažnai ir aktyvumo praradimo priežastis“ (Le Nouveau Théo, 2009, p. 992). G. Bunge savo studijoje bandydamas kuo tiksliau apibrėžti akediją pastebi, kad ji turi tiek daug prasmių, jog vienu žodžiu ją nusakyti sunku, todėl pateikia tokius atitikmenis: šleikštulys, nuobodis, vangumas, neryžtingumas, apsnūdimas, bjaurėjimasis, liūdesys. Evagrijus Pontietis, kaip daugelis dykumos tėvų, akediją vadina vidudienio demonu (žr. Bunge, 2015). Apibendrintai tariant, ji galėtų būti įvardyta kaip bodesys. *Bodesio* sąvoką šiame kontekste vartoja ir Jonas Kasijonas (360–435) G. Sungaila akedijos apibrėžtį taip komentuoja: „Žodis „akedija“ graikiškai reiškia „ne-rūpestis“, tai yra kedos, „rūpestis“, su neigiančia dalelyte a- (*alphaprivativum*). Tardami šį žodį graikai turėjo omenyje būseną, kai žmogus visiškai netenka motyvacijos gyventi – jis nieko nebenori“ (Sungaila, 2016). Kad visos šios apibrėžtys įgautų konkretesnį vaizdą, dera paieškoti nuorodų į akedijos apraiškas Šventajame Rašte.

2. Biblinės užuominos apie akediją

Tiesioginės *akedijos* sąvokos Šventajame Rašte nerandame, tačiau įvairiose Biblijos knygose aptinkami netiesioginiai šios dvasinės būsenos, paveikiančios žmogaus širdį ir veiksmus, apibūdinimai. Netiesioginių nuorodų į akedijos reiškinį galime atrasti Senojo Testamento Išminties knygoje, kur ji pasireiškia kaip nerimas, ryžto stoka, valios praradimas, tinginystė, bodėjimasis gyvenimu. Šie simptomai, arba užuominos, padeda geriau suprasti šią dvasinę ligą.

Dvasios nerimas. Penkiaknygėje atrandame tiesioginių nuorodų į dvasios nerimo apraiškas. Izraelio tauta, po Išėjimo iš Egipto klajodama po dykumą, išgyvena stiprią priešpriešą: nerimauja dėl vandens ir maisto trūkumo dykumoje ir jau nori vėl grįžti į Egiptą vergovėn (plg. Iš 17, 1–7; 32, 48–52; Sk 27, 12–15). Psalmių knygoje dvasios nerimas taip pat pasireiškia keletu vaizdinių: per širdies alpulį: „O Dieve, išgirk mano šauksmą, klausykis mano maldos! Iš žemės pakraščio šaukiuosi tavęs mano širdžiai alpstant“ (Ps 61, 2–3); per žmogų, kuris praradęs viltį: „Malda nelaimingo žmogaus, esančio neviltyje ir liejančio savo skundą Viešpačiui“ (Ps 102, 1); žmogus čia sustingęs, bejėgis: „Užtat esu visiškai nustojęs drąsos, širdis man sustingusi krūtinėje“ (Ps 143, 2); verkia: „Esu skausmo žudomas“ (Ps 119, 28); „Nublokštas guli dulkėse“ (Ps 119, 25) ir kt.

Silpnumas, ryžto stoka. Kitas ištis iškalbingas tekstas aptinkamas Pirmojoje Makabiejų knygoje: „Karalius, klausydamasis tų žinių, buvo klaiko apimtas ir tiesiog priblokštas. Iš širdgėlos, kad jo užmojai nuėjo niekais, karalių paguldė liga. Lovoje jis išgulėjo daug dienų ir, širdgėlos kankinamas, žinojo, kad artinasi mirtis“ (1 Mak 6, 8–13). Karalius Antiochas Epifanas klausosi naujienų apie jo ir Lisijos kariaunos pralaimėjimą, bet dar įdėmiau klausosi apie tai, kaip jo Jeruzalės šventykloje pastatytas stabas buvo nugriautas. Šis tekstas labai iškalbingas, nes kalba apie širdgėlą, kuri susargdina ir atima jėgas, tai iš stiprios bodesio dvasios kylantys požymiai – liūdesys ir depresija. „Pasišaukęs visus savo bičiulius, jiems tarė: „Miegas man nebeužmerkia akių, nes mano širdis plyšta iš nerimo. Sau tariu: „Į kokią nelaimę patekau! Į kokią kančios sietuvą esu įpuolęs! Juk kai valdžiau, buvau dosnus ir mylimas“. Dabar aš prisimenu pikta, padarytą Jeruzalėje, kai pagrobiau iš ten visus auksinius bei sidabrinus daiktus ir be jokios priežasties įsakiau sunaikinti visus Judo gyventojus. Aš žinau, kad už tai mane ištiko šios nelaimės. Nūn mirštu širdgėlos apimtas, svetimame krašte“ (1 Mak 6, 10–13). Šiame aprašyme aptinkame kelias mirtino liūdesio charakteristikas. Mirtinas liūdesys apgaubia sielą to, kuris mato dūžtančius viso savo gyvenimo planus. Nerimą ir nusivylimą lemia neįgyvendinti planai. Tekste juntamas gerai suprantamas suglebumas ir nusivylimas, nerimas ir suspaudimas, bet labiausiai – nepamatuojamas liūdesys: atsisakoma toliau gyventi, tai parodo miegas. Į gyvenimą

žiūrima neigiamai, o laikas praranda realybės skonį: matomas tik praeityje įvykdytas blogis, bet nematoma ateities, karalius jaučiasi vienišas, tarsi svetimoje žemėje (plg. Piovano, 2011).

Tinginytė. Patarlių knyga vaizdingai pateikia tinginystės apibūdinimą: „Praėjau pro tinginio lauką, pro vynuogyną žmogaus, kuris buvo kvailas. Žiūriu, jo laukas apaugęs erškėčiais, jo žemė pilna dilgėlių ir akmeninė tvora išgriauta. Stebėjau ir dėjaus į širdį; žvalgiausi ir pasimokiau. „Truputį pamiegoti, truputį pasnausti, truputį rankas sudėjus pailsėti“ – ir neturtas užpuls tave kaip plėšikas bei skurdas – kaip ginkluotas karys“ (Pat 24, 30–34); „Duryš vartosi ant savo vyrų, o tinginys savo lovoje. Tinginys kiša ranką į dubenį, bet yra per daug pavargęs, kad pakeltų ją sau iki burnos. Tinginys tariasi esąs išmintingesnis už septynis žmones, duodančius gerą patarimą“ (Pat 26, 14–16), etc. (Pat 6, 6–9; 10, 26; 12, 24, 27; 13, 4; 15, 19; 19, 24; 20, 4).

Bodėjimasis gyvenimu. Neviltis. Koheleto knygoje yra tekstų, kuriuose aprašoma nerimo ir atgrasumo būklė, būdinga akedijos apimtam žmogui. „Pradėjau tad bodėtis gyvenimu, nes, kas vyksta po saule, man kelia nerimą. Visa tai yra tik rūkas ir vėjų vaikymas!“ (Koh 2, 17). Šiuo požiūriu reikšmingi yra pirmieji šios knygos skyriai, kuriuose pasakojama apie narciziško asmens nuopuolį ir atsivertimą. Šiuose skyriuose galime skirti tris aspektus. Pirmas – akivaizdus narciziškumo išsiskleidimas: „Tariau širdyje: „Štai įgijau didelę išmintį, didesnę už visus prieš mane gyvenusius Jeruzalėje. Mano širdis uoliai kaupė visokią išmintį ir žinojimą“ (Koh 1, 16). Šis narciziškumas skatinamas paslėptos mirties baimės, pasakotojas bando pats savo rankomis susikurti nemirtingumą. Kitas aspektas, kurį atrandame Koheleto knygos pirmuosiuose skyriuose, yra mintis apie mirtį, kuri taip užsispyrusiai išstumta ją lydinčios depresijos, žvelgiant į tą neišvengiamą visuotinį trapumą, todėl ankstesni tikslai, kurių taip siekta, akimirksniu tampa beprasmiai: „Matydamas, kad turiu juos palikti žmogui, ateinančiam po manęs, bodėjausi visais savo triūso vaisiais, kuriuos buvau sukaupęs po saule“ (Koh 2, 18). Tai mintys žmogaus, suvokusio gyvenimo laikinumą ir beprasmybę. Kalbėdami apie trečią šio teksto aspektą matome, kad Koheleto knygos mokytojas užbaigia savo dvasinę autobiografiją įstabiomis eilutėmis: būtent jis, bet kokia kaina siekęs realizuotis kaip vienintelis ir kitoks nei kiti, kartą supratęs savo

klaidą susitaiko su gyvenimu ir savimi. Atranda save, kaip Dievo kūrinį, jo malonėmis apdovanotą, turintį savo poreikių ir galimybių (plg. Vignolo, 2005). Analogiškų pavyzdžių galime surasti ir Jobo (Job 3, 11–19) bei Jeremijo (Jer 20, 14–18) knygoje, kurios taip pat liudija žmogiškojo liūdesio ir nevilties momentus išgyvenant gyvenimo sunkumus.

Naujajame Testamente akedijos būseną apibūdinama kaip apsunkusi širdis: „Saugokitės, kad jūsų širdis nebūtų apsunkusi nuo svaigalų, girtybės ir kasdienių rūpesčių, kad toji diena neužkluptų jūsų netikėtai“ (Lk 21, 34). Apreiškime šventajam apaštalui Jonui griežtais žodžiais pasmerkiamas abejingumas, „nieko nedarymas“, „nereagavimas“, etinių sprendimų nepriėmimas: „Kadangi esi drungnas ir nei karštas, nei šaltas, aš išspjausiu tave iš savo burnos“ (Apr 3, 16). Vidinio sielos nerimo, ryžto stokos, tingulio ir nevilties apraiškos, atrandamos Biblijos raštijoje, vėlesnių mąstytojų raštuose įgyja detalesnių akedijos, kaip dvasios blogio, apibūdinimų.

3. Akedija Bažnyčios mokytojų raštijoje

Daugelis dabartinių rašytojų ir dvasinių mokytojų kalbėdami apie akediją mini Evagrijų, kaip *akedijos* termino pradininką, tačiau „Evagrijus neišgalvojo akedijos. Terminas buvo dalis mokymo, perduoto jaunam teologui, kai šis atvyko kaip novicijus į Kelijos dykumą“ (Louf, 1974, p. 152). Vis dėlto galima teigti, kad Evagrijus Pontietis (349–399), dykumos filosofas, dvasinio gyvenimo mokytojas, priklausęs trečiajai Egipto vienuolių kartai, yra vienas pirmųjų, studijavusių ir sukūrusių mokymą apie akediją, nors prieš jį ir po jo apie šią ydą kalbėjo ir kiti (plg. Guillaumont, 1972). Akedija – tai rūpesčio siela ir savuoju išganymu trūkumas. Asmuo yra veikiamas šio „dvasios paralyžiaus“, kaip jį vadina Jonas Klimakas (plg. D’Angelo, 2014). Tai – „psichikos atonija“, kaip ją įvardija šv. Nilas iš Ančiros. Jonas Kasijonas šiam reiškiniai apibūdinti vartoja *širdies nerimo* terminą: „Šeštoji kova mums yra ta, kurią graikai vadina akedija, mes ją galime vadinti nuoboduliu, taip pat „širdies nerimu“ (Cassiano, 1989, p. 247).

Žymiajame šv. Tomo Akviniečio veikle „Summa Theologiae“ akedija apibūdinama kaip „tam tikras liūdesys, kylantis iš žmogiško afekto būsenos

nepalankumo dieviškam dvasiniam gėriui“ (plg. S. Tommaso D’Aquino, 2003, Questioni 7–16, q. 11, a. 3).

Moderniojoje kultūroje *akedijos* sąvokos vartojimas pamažu nyksta, ji pakeičiama kitomis sąvokomis: *drąsos praradimas, liūdesys, nuobodulys, narcisizmas, melancholija, sunkumas, inercija, abejingumas, nesidomėjimas jokia veikla, apmaudas*.

Bažnyčios Magisteriumas akediją priskiria septynioms didžiosioms ydoms: „Ydos gali būti skirstomos kaip priešingybė atitinkamoms dorybėms arba susiejant jas su pavojingiausiomis [didžiosiomis] nuodėmėmis, kurias, sekdamas šv. Jonu Kasijonu ir šv. Grigaliumi Didžiuoju, išskyrė krikščionybės patirtis. Pavojingiausiomis jos vadinamos dėl to, kad iš jų kyla kitos nuodėmės, kitos ydos. Tai puikybės, gobšumas, gašlumas, rūstumas, pavydas, nesaikingumas valgant ir geriant, tingumas, arba visiškas abejingumas (acedia)“ (KBK, nr. 1866). Tai rodo šio daugialypio ir daugiasluoksnio fenomeno sudėtingumą bei skatina ieškoti šio reiškinių priežasčių.

4. Akedijos priežastys

Šio egzistencinio ir dvasinio blogio, iškreipiančio dvasią, priežastys yra daugialypės. Iš natūralių (arba įgimtų) priežasčių teologai linkę minėti tingumą, nejautrumą, bereikalingą, pervargimą, negeras mintis, liūdesį. Prie pastarųjų neretai pridedama dar viena priežastis, susijusi su ankstyvąja vaikyste, tai tėvų meilės ir dėmesio stoka. Menkas fizinis ir psichinis tėvų artumas pirmaisiais vaiko gyvenimo metais lemia sunkias neigiamas pasekmes vaiko augimui ir gyvenimui. Motinos ir tėvo nebuvimas arba retas buvimas pirmaisiais gyvenimo mėnesiais lemia vaiko nesaugumą, mirties baimę, agresyvumą, nuolatinį gedulo jausmą, psichosomatines problemas (plg. Castaldo, Ottobre, Castaldo, 2003). Visa tai gali sudaryti akedijos vystymosi prielaidas.

Iš nenatūralių, t. y. antgamtinių, priežasčių, esančių už prigimties ribų, krikščioniškoje raštijoje dominuoja „vidudienio demono“ veikimas, ypač išryškintas 91 psalmėje. Vienuolinė tradicija teigia, kad akediją gimdanti šaknis arba priežastis yra meilė sau (gr. *philautia*). Tai neprotinga ir perdėta meilė sau, neretai įvardijama kaip nuodėmių motina, nes aptemdo Dievo, kaip ga-

lutinio tikslo, idėją, priverčia ieškoti pasitenkinimo, malonumo ir bėga nuo skausmo. Jai filosofinėje ir dvasinėje tradicijoje priešpriešinama dvasinė (gr.) *philautia*, kaip tinkama meilė sau, ieškanti dorybių. IX Nikomacho etikos knygoje Aristotelis pristato šią meilę sau kaip draugiškų santykių, kuriais remiasi visas pasaulis, ištaką (Aristotelis, 1990).

Neprotingoji *philautia* padaro mus savojo ego kaliniais. Tada žmogus gyvena susitelkęs į save. Jis visur kur ieško tik savęs paties ir myli tik save.

Ši savimeilė galų gale yra tikrasis stabas, kuris kenkia mūsų gyvenimui, jis yra toks gundantis ir subtilus, kad per jį mes patys, mūsų planai, tobulėjimas užsikrečia stabų garbinimu. Jei Dievas nėra mūsų gyvenimo Viešpats, tai „aš“ tampa viešpačiu ir pasaulio centru. Viską pradedame vertinti per savo poreikių, idėjų, troškimų ir vertinimų prizmę. Valdžios troškimas iškreipia mūsų santykių su kitais pamatą: siekiama priversti kitus paklusti ir gyvenama nuolat ieškant naujų aukų, nesiekiant savęs dovanoti. Visa tai nebūtinai reiškiasi kaip būtinybė komanduoti ar dominuoti, susitelkimas ties savimi gali virsti ir besaikiu rūpinimusi savimi, abejingumu, nuvertinimu, cinizmu. Taip atveriamos durys akedijai (Piovano, 2011, p. 100–101).

Kai žmogus gyvena tik kūniškumu, dvasinis gyvenimas jam tampa atgrasus: „Pagrindinis akedijos šaltinis yra geidulingumas, mano patogumas“ (Colosio, 1957, p. 274).

5. Akedijos raiškos bruožai

Ankstyvosios Bažnyčios tėvai žvelgdami į vienuolių gyvenimą ir patys išgyvendami šiuos sunkumus mokė, kad akediją sukelia vidudienio demonas. Vidudienio nuorodą randame Šventajame Rašte. Vidudienį Abraomas priėmė į svečius angelus, kurie skelbė būsimą Izaoko gimimą ir Sodomos sugriovimą (plg. Pr 18, 1 ir t. t.). Vidudienį Judas pakvietė savo brolius pietų (plg. Pr 43, 16.25). Nors vidudienis, remiantis Origenu (184–253), reiškia ryškia šviesą, gerus darbus, tobulą pažinimą, ir velnias prisiima šviesos angelo pavidalą, apsimeta turintis vidudienio šviesą: „Net pats šėtonas geba apsimesti šviesos angelu“ (2 Kor 11, 14).

Posakis „dienovidžio“ arba „vidurdienio demonas“ aptinkamas ir 91 psalmėje, 5–6 eilutėse, Vulgatos vertime: „Non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a peste per ambulante in tenebris, ab externio vastante in meridie“ (lietuviškai: „Nereikės tau bijoti nakties klaiko nei strėlės, iššautos dieną, nei maro, sėlinančio tamsoje, nei rykštės, čaižančios vidudienį“ (Ps 91, 5–6, vert. A. Rubšio, 2009). Bažnyčios Tradicija nuo Evagrijaus Pontiečio laikų šį „dienovidžio demoną“ tapatino su akedija. Žydų šis demonas vadinamas (hebr.) *Keteb*, *Keteb Mireri*, taip pat minimas Pakartoto Įstatymo knygoje kaip žvėris, kuris drasko dieną, ir alinantis karštis (Įst 32, 24). Šv. Bernardas (1091–1153) aiškina, kad šio demono gundymas ypač nukreipiamas į tobuluosius, žmones, puoselėjančius dorybes, tuos, kurie įveikę malonumą, valdžios ir pagarbos troškimą. Kovoju su šiomis ydomis, demonas netrunka pasirodyti pasislėpęs po gėrio kauke (plg. Lyonnet, 1957). Tai mini ir šv. Kryžiaus Jonas (1542–1591), kalbėdamas apie demoną ir jo gudrybes, kurias šis naudoja apgaudinėdamas dvasingus žmones. Jis sako, kad demonas dažniausia gundo prisidengęs gėriu, o ne blogiu, žinodamas, kad akivaizdaus blogio nesirenkame. Demonų taikomi metodai yra įprasti varginimai, gundymai, mintys, ypač akedijos.

Mintis pati savaime yra natūralus teigiamas mūsų vidinio, emocinio ir juslinio gyvenimo pasireiškimas ir vienas iš pasaulio suvokimo būdų. Tačiau subtilesniu atveju jos gali tapti ir priešingų kūrimo planui tikslų varikliu. Taip kyla mintys, tampančios gundymu. Jos parodo mūsų širdies būklę, atsiskyrimą nuo Dievo ir tapimą savo paties vergu, nes „viduje, žmogaus širdyje gimsta pikti sumanymai, paleistuvystė, vagystės, žmogžudystės, svetimavimas, godumas, suktybės, klasta, begėdystė, pavydas, šmeižtai, puikybė, neišmanymas. Visos šios blogybės kyla viduje ir suteršia žmogų (Mk 7, 21–23)“ (plg. Bunge, Lazzeri, 2005, p. 49).

Prie minčių, kurias nulemia pojūčiai (jyslės), atmintis ir charakteris, Evagrijus priskiria ir angelų bei demonų siunčiamas mintis. Demonai pasitelkia mintis kovodami su mumis, tarp jų yra ir akedijos mintis, kuri yra pati skvarbiausia, nes apima ir visas kitas mintis. Galimi skirtingi šio demono poveikiai žmogui. Dėl nuolat kamavusių inertiškų ir akedijos minčių siela yra išsvargusi ir nualinta. Dėl demono žiaurumo siela skendi savo kartėlyje, ji

išsekusi iki nevilties, įpykusi ir elgiasi kaip vaikas, aistringai ašarodama. Bet niekur neranda atgaivos (plg. Bunge, Lazzeri, 2005, p. 137).

Sielos neįjautrumas ir abejingumas yra kitos „dienovidžio“ veikimo pasekmės. Dvasingumo tyrinėtojai svarsto, kaip apibūdinti demoną, kuris skatina sielos neįjautrumą? „Baisu net rašyti, kaip jis sutrikdo įprastą sielos būseną: žmogus nebebijo Dievo ir atsisako religingumo, nuodėmę traktuoja kaip ne nuodėmę, nedorybę – kaip dorybę, bausmę ir amžiną pasmerkimą – kaip paprastą žodį ir juokiasi iš ugnies liepsnų“ (Evagrio Pontico, 2006). „Mušiesi krūtine, tuo tarpu siela skęsta nuodėmėse, bet to nepastebi. Ginčijiesi remdamasis Šventuoju Raštu, bet siela suakmenėjusi nesiklauso, žmonėms pareiškus pasipiktinimą, ji nesiliauja elgtis netinkamai, nes nesuvokia demono veikimo, kaip akla kiaulė, kuri užmerktomis akimis praplėšė aptvarą, palieka celę“ (Guillaumont, 1974, p. 52). Demonas nuolat iškyla mintyse, kurios byloja tuštybę, jei tos juodos dienos nesibaigtų ir nesutrumpėtų, niekas neišsigelbėtų (plg. Moscatelli, 1996, p. 136).

Akedijos demonas skatina žmogų nebaigti pradėtų darbų, neįsipareigoti, būti per daug aktyviam ir tik dauginti nebaigtas veiklas. „Akedijos demonas užpuola žmogų anksčiau, nei iš tiesų šiam reikia ilsėtis: pradėjus darbą, pirmiau, nei bus atlikęs jo trečdalį ar ketvirtadalį, demonas skatina liautis dirbus. Žmogus neturėtų jam pasiduoti, bet melstis ir užbaigti darbą, nes priešas, matydamas besimeldžiantį žmogų, atsitraukia, nenorėdamas sudaryti progų maldai“ (Barsanuphe et Jean de Gaza, 1971, p. 437). Taigi šis demonas neišvengiamai veikia ir maldos gyvenimą. Evagrijus Pontietis moko: „Akedijos apimtas žmogus tingi melstis ir netaria maldos žodžių: kaip ligonis negali nešti sunkios naštos, taip toks vienuolis neuoliai atlieka Dievo tarnybą“ (Moscatelli, 1996 p. 56–57). Kartais autoriai mini ir fiziologines akedijos gundymo apraiškas, kai jaučiamas didelis alkis (Pontico, 2006).

Dar viena dažna akedijos charakteristika – „dvasinio tonuso trūkumas“:

Akedijos demonas, dar vadinamas *vidudienio demonu*, yra baisiausias iš visų demonų. Jis pradeda kamuoti vienuolį apie ketvirtą valandą dienos ir nepalieka sielos iki aštuntos valandos vakaro. Pirmiausia demonas siekia paveikti vienuolio suvokimą: vienuoliui atrodo, kad saulė lėtai slenka horizontu ar net stovi vietoje, taigi diena tęsiasi 50 valandų! Be to, skatina

vienuolį nuolat žvilgčioti pro savo celės langą, net įtikina jį celę palikti, kad pažiūrėtų, kiek liko laiko iki devintos valandos, apsidairyti aplinkui, ar koks brolis neateina jo aplankyti. Demonas įkvepia vienuoliui neapykantą jo buveinei, gyvenimo būdai ir rankų darbui. Priverčia manyti, kad brolių tarpusavio meilė išnyko ir nebėra kas jį paguostų. Jei per savaitę dar atsitiko dalykų, kurie vienuolį nuliūdino, jo pasidarygėjimas dar padidėja. Vienuolį užvaldo troškimas būti kitoje vietoje, nes jam atrodo, kad kitur atras viską, ko jam reikia, galės dirbti patogesnį, malonesnį ir naudingesnį darbą. Demonas jam įteigia, kad tik būnant kitoje vietoje bus įmanoma garbinti Dievą ir būti Jam maloniam, bet juk garbinti Dievą galima visur. Prie viso to prisideda ir šeimynykščių, buvusio gyvenimo prisiminimai. Gyvenimo ilgumas parodomas tam, kad vienuolis paliktų celę ir savo dvasinės kovos lauką. Šio demono niekad nelydi joks kitas demonas. Kovą laimėjus, vienuolio sielą užlieja ramybė ir džiaugsmas (Datrino, 1992, p. 70–71).

Taigi „dienovidžio demonas“ leidžia patirti laiko sunkumą. Laikas turtum nesibaigia. Evagrijaus teigimu, akedijos demonas labiausiai vargina tarp ketvirtos ir aštuntos valandos dienos, mūsų laiku tai būtų nuo dešimtos iki keturioliktos valandos. Tuo metu saulė yra zenite ir atrodo, tarsi ji stovėtų. Demonas puola pačiame dienos įkarštyje.

Analogiškai tai gali būti ir asmens viduramžio krizė. „Bet kuriuo atveju šiuo niūriu laiku *vidudienio demono* veikimą galime matyti ir kitame svarbiame žmogaus gyvenimo etape. Vyro ir moters gyvenimo viduryje įvyksta egzistencinis virsmas, apibūdinamas kaip krizė arba permąstymas. Tai yra progresijos arba regresijos galimybė. Šis etapas palankus pasireikšti akedijai, nes viskuo abejojama, kartais atrodo, kad viskas prarado prasmę. Pyktis ir pasirinkimo galimybės tarsi išplečia perspektyvą, tačiau neradęs išeities žmogus susitelkia ties savimi, tada bet kas, kiekvienas gyvenimo aspektas gali vesti į akligatvį“ (Piovano, 2011 p. 86–87).

Šventasis Raštas įspėja, kad kovodami šią kovą turime apsiginkluoti dvasios ginklais:

Apsiginkluokite visais Dievo ginklais, kad galėtumėte išsilaikyti prieš velnio klastas. Mes grumiamės ne su krauju ir kūnu, bet su kunigaikštystėmis, valdžiomis, šių tamsybių pasaulio valdovais ir dvasinėmis blogio

jėgomis dangaus aukštumose. Todėl imkitės visų Dievo ginklų, kad galėtumėte piktą dieną pasipriešinti ir, visa nugalėję, išsilaikyti. Tad stovėkite, susijuošę strėnas tiesa, apsilvilkę teismo šarvais ir apsiavę kojas ryžtu skleisti taikos Evangeliją. O svarbiausia, pasiimkite tikėjimo skydą, su kuriuo užgesinsite visas ugingas piktojo strėles. Pasiimkite ir išganymo šalmą bei Dvasios kalaviją, tai yra Dievo žodį. Kiekvienu metu melskitės Dvasioje visokeriopomis maldomis ir prašymais (Ef 6, 11–17).

Taigi žmogus kviečiamas į šventumą ir vienybę su Dievu, tačiau tai nepa-
naikina kliūčių siekiant šio tikslo.

Išvados

1. Akedija yra viena iš septynių didžiųjų nuodėmių. Ji įtraukta į šį didžiųjų ydų, arba nedorybių, sąrašą, nes gimdo kitas – menkesnes nedorybes. Ją galima traktuoti kaip nuodėmę prieš tris pagrindines dorybes – tikėjimą, viltį ir meilę. Akedija skatina bėgti nuo atsakomybės, kryžiaus ir Dievo. Ji ypač paveikia santykį su Dievu, kuris „yra meilė“ (1 Jn 4, 8), atverianti vidines žmogaus akis, kad parodytų, jog jis sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą. Akedija aptemdo asmens intelektą ir jo gebėjimą aiškiai matyti, iširti, vertinti tiesą apie mus, daiktų ir dalykų tikrovę ir žmogaus vienybės su Dievu siekį.
2. Ši dvasinė būseną yra ir bėgimas nuo savęs paties, gundymas atsiskyti tiesos ir prasmės. Akedija iškreipia žmogiškosios egzistencijos prasmę, pažeidžia žmogaus asmens vientisumą. Taigi esant akedijai vengiama bet kokio santykio su dabartimi. Akedija yra blogis, kuriam būdinga tai, kad asmuo sąmoningai jį pasirenka ir neprisiima atsakomybės. Akedijos būsenos apimtas žmogus praranda saugumo jausmą, viskas jam atrodo trupu ir pažeidžiama, netikra, viskas sprūsta iš rankų. Kuo tikresnis atrodė paties susikurto gyvenimo įvaizdis, tuo didesnė tikimybė, kad žmogaus gyvenimas subyrės į šipulius, o jį patį apims dar didesnis nerimas.

3. Akedija pažeidžia bendrystę su Dievu meilėje, žmogų uždaro savyje ir taip atskiria jį nuo kito. Sukeldama vidinės dvasinės jėgos praradimo jausmą ir pasidygėjimą Dievo draugyste, ji išsekina pačią veikimo energiją ir paklaidina asmenį, atitraukdama jį nuo vienybės su Dievu siekio. Akedijos, arba vangumo, požymis yra tingumas, sielos ir kūno galių sutrikimas, kai darbas atrodo neįveikiamas, pareigų – per daug, nuolat jaučiamas didelis nuovargis, kartu noras pačiam įveikti šios situacijos nulemtus sunkumus. Sąstingis ir veikimo paralyžius kartais gali būti kompensuojami aktyvumu, kuris traktuojamas kaip krikščioniškos meilės dorybė.
4. Žmogus sukurtas džiaugsmui, tuo tarpu akedijos kamuojamo asmens egzistencinė situacija yra kančia. Akedija apima visas asmens gyvenimo sritis – fizinę, dvasinę ir psichinę. Egzistuoja kančios ir liūdesio formos, nulemtos nuodėmės, bet yra ir kitų kančios formų, kurios padeda mums siekti šventumo ir skatina mylėti, dėl ko Kristus mirė už mus ant Kryžiaus.

Literatūra

- Aristotelis. (1990). *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis.
- Barsanuphe et Jean de Gaza. (1971). *Correspondance. Recueil complet*. Solesmes.
- Bianchi, E. (2013). *Tristezza. Il rapporto deformato con il tempo*. Edizioni San Paolo.
- Biblija arba Šventasis Raštas*. (2009). Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija.
- Bunge, G., Lazzeri, V. (2005). *I pensieri Malvaggi*. Antirrehetikos. Qiqajon, Monastero di Bose Magnano BI
- Bunge, G. (2015). *Akedija. Evagrijaus Pontiečio dvasinis mokymas*. Kaunas: Vox altera.
- Cassiano, G. (1989). *Istituzioni cenobitiche X*, 1. Red. Benedettini Di Praglia (Pd).
- Cassian, J. (2000). *The Institutes, translated and annotated by Boniface Ramsey*. Boston.
- Castaldo, G. A., Ottobre, M., Castaldo, E. (2003). *Conoscere per sapere educare da zero a tre anni ed oltre*. Roma: Armando.
- Colosio, I. (1957). Come nasce l'accidia. *Rivista di Ascettica e mistica*, Vol. 2.
- D'Angelo, C. (2014). Tu vali molto di più. *Come vincere il vuoto d'amore*.
- Dattrino, V. (1992). *Trattato pratico sulla vita monastica*. Roma: Citta nuova.
- Guillaumont, A. (1972). Un philosophe au désert: Evagre le Pontique. *Revue de l'histoire des religions*, No. 181, p. 29–56.
- Le Nouveau Théo. (2009). *L'Encyclopédie catholique pour tous*. Paris: MamE.

- Louf, A. (1974). L'accidia in Evagrio Pontico. *Concilium*, Vol. 9.
- Lyonnet, S. (1957). Démon. *Dictionnaire de Spiritualité*, Vol. 3, p. 141–152.
- Moscattelli, F. (1996). *Gli otto spiriti di malvagità*. Cinisello Balsamo (Mi).
- Piovano, A. (2011). *Accidia* (Parole per lo spirito). Edizioni San Paolo.
- Pontico E. (2006). *Gli otto spiriti della malvagità. Sui diversi pensieri della malvagità. Testo greco a fronte*. Edizioni San Paolo.
- S. Tommaso D'Aquino. (2003). *Le questioni disputate*, Vol 7. Il male. Questioni 7–16, q. 11, a. 3.
- Sungaila, G. (2016). Akedija, Evagrijus Pontietis ir Gabrieliaus Bungės antimodernizmas. *Šiaurės Atėnai*. Prieiga internete: <http://www.satennai.lt/2016/03/15/akedija-evagrijus-pontietis-ir-gabrieliaus-bunges-antimodernizmas> [žiūrėta 2018-09-15].
- Vignolo, R. (2005). Dimorare in Gesù preventivo e antidoto giovanneo all'accidia. In G. Angelini, J. Ch. Nault, R. Vignolo (eds.). *Accidia e perseveranza*. Milano.

THE PHENOMENON OF ACEDIA AND ITS EXPRESION

Vaineta Juškienė, Danutė Ančerytė

Summary

Acedia is a classical Greek term that defines looseness, inattentiveness, absence of mind, carelessness and indifference. Sometimes the concept may be related to depression, sadness, loss of courage, weariness, boredom and loss of meaning of life. The Magisterium of the Catholic Church attributes this phenomenon to the seven capital vices. There is no direct reference to acedia in the Holy Scripture, but different books of the Bible indirectly define this spiritual state affecting human heart and actions. Most indirect references to the phenomenon of acedia are found in the Old Testament Wisdom Literature, where it is expressed as anxiety, lack of determination, loss of will, laziness and repugnance toward life. In the New Testament the state of acedia is described as a weighed down heart (Luke 21: 34). Indifference, “doing nothing”, “failure to react” and indecisiveness are strictly condemned in the Book of Revelation (Revelation 3: 15–16).

Evagrius Ponticus (349–399) was among the first to study acedia and teach about it. He was a Desert philosopher and teacher of spiritual life, who belonged to the third generation of Egyptian monks. Like most of Desert Fathers, Evagrius Ponticus referred to acedia as noonday demon. St. Bernard (1091–1153) explains that perfect humans who are advanced in virtue and have conquered pleasures and desire for authority and respect are especially exposed to temptations by this demon. When fighting these vices, the demon appears hidden under the mask of good. St. John of the Cross (1542–1591) states the same when talking about the demon and its tricks to deceive the most spiritual. He states that the demon's temptations are usually disguised as good rather than bad, because obvious evil is commonly rejected. The methods used by demons are common afflictions, temptations and acedia thoughts. Acedia demon encourages people to abandon incomplete tasks, to avoid responsibility, to engage in excessive activism and to multiply unfinished activities. It has negative influence on the life of prayer and causes heaviness of time: the time seems to go slowly or even stops completely.

Acedia, therefore, is one of the seven deadly sins. It is included in the list of these cardinal sins as it causes and gives birth to other less serious vices. Acedia could be understood as a sin against three main virtues: faith, hope and love. It affects the very essence of human existence, corrupts the human personality and disrupts the perception of time and space. Thus acedia avoids any relation to the present. Acedia is the evil which is consciously accepted by the person who refuses responsibility. In the state of acedia the person loses the sense of security, everything seems to be fragile and vulnerable, uncertain, unsupported and out of control. The more certain seemed to be the image of self-created life, the higher is the likelihood that the person's life will be broken to pieces and he or she will be overwhelmed by an even greater anxiety. Acedia disrupts the communication with God through love while the person becomes self-enclosed and separated from the others. Acedia, or sluggishness, is characterised by laziness and disorder of spiritual and bodily powers which make work seem to be impossible and duties – too numerous. The person experiences a constant intense fatigue and an accompanying desire to deal with life difficulties caused by this situation by him/herself.

The man was created for joy, but the existential situation in the state of acedia is suffering. Acedia encompasses all spheres of life: physical, spiritual and psychical. There are forms of suffering that arise from sin, but there are also other forms of suffering that help us grow in sanctity and encourage us to love and follow the love, in the name of which Christ died for us on the Cross. The Holy Scripture warns us that in this battle we must arm ourselves with spiritual arms (Ephesians 6: 11–17). Thus, the person is invited to sanctity and unity with Christ although obstacles on the way to this aim are not removed.